

KS. BOGUSŁAW MIGUT

DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA JAKO DUCHOWOŚĆ KOMUNII

Tematem pięćdziesiątego Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Dublinie (10-17 czerwca 2012 r.) była Eucharystia jako wspólnota z Chrystusem i między ludźmi. Kongres ten odwołuje się do najważniejszego wymiaru i celu Eucharystii, jakim jest budowanie przez Chrystusa w Duchu Świętym komunii ludzi z Bogiem i ludzi w Bogu. Artykuł stawia sobie za cel ukazanie zarysu tej problematyki głównie na podstawie wybranych dokumentów Kościoła z okresu pontyfikatu Jana Pawła II i Benedykta XVI oraz odniesień do teologii św. Jana i św. Pawła.

1. „LITURGIA/EUCHARYSTIA” A ŻYCIE CHRZEŚCIJAŃSKIE

Nie chcąc rozwodzić się nad wielokrotnie omawianym pojęciem „liturgii”, można ograniczyć się tylko do ważnego dla niniejszego opracowania, stwierdzenia, że liturgia jest zbawczym działaniem Boga, wypływającym ze wzajemnego udzielenia się sobie trzech Osób Boskich, którego szczególnymi misteriami są stworzenie świata i człowieka oraz całe misterium Chrystusa, a zwłaszcza Jego misterium paschalne. Liturgią jest zarazem odpowiedź człowieka, włączonego w Kościół, uświęconego i uzdolnionego przez zbawcze misterium Chrystusa, a wyrażona w kulcie i uwielbieniu. Człowiek staje się w ten sposób czcicielem Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym (por. J 4, 23). Liturgia w najszerszym sensie jest więc błogosławieństwem (*εὐλογία* [*eulogia*]) pochodzącym od Boga, które uzdalnia człowieka do błogosławieństwa, czyli kultu i uwielbienia. Liturgia w tym znaczeniu obej-

---

Ks. dr hab. BOGUSŁAW MIGUT, prof. KUL – kierownik Katedry Duchowości Liturgicznej, dyrektor Instytutu Liturgiki i Homiletyki na Wydziale Teologii KUL; adres do korespondencji – e-mail: bmigut@kul.pl

muje całość „misterium samoudzielającego się Boga” i wszystkie wymiary życia chrześcijanina, także jego obecność w świecie i społeczeństwie.

Sakramentalną przestrzenią, w której całe Boże błogosławieństwo staje się udziałem człowieka, a człowiek „na nowo” staje się czcicielem Ojca, jest celebrowanie liturgiczne, w tym zwłaszcza Eucharystia. Właśnie potrzeba odnawiania relacji z Bogiem, nieustannego stawania się „kapłanem” całego swego życia i całego stworzenia warunkuje potrzebę sakramentalnej celebrowania liturgii w ogólności, a Eucharystii w szczególności. Celem celebrowania liturgii/Eucharystii jest nasza ostateczna – eschatologiczna – przemiana: „aż dojdziemy wszyscy razem do jedności wiary i pełnego poznania Syna Bożego, do człowieka doskonałego, do miary wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4, 13).

Eucharystia jest jedyną celebrowaniem liturgicznym, która sakramentalnie uobecnia całość misterium paschalnego Chrystusa, a tym samym wszystkie misteria życia Jezusa, całe Jego życie. Ustanowienie, w przededniu męki i śmierci, Eucharystii jako narzędzia nieustannej aktualizacji Jego dzieła zbawczego w Kościele i sakramentalnego udzielania jego owoców stanowi pierwszy i najważniejszy motyw jej ciągłego sprawowania w Kościele. Eucharystia jest miejscem najpełniejszego na ziemi zjednoczenia Boga z człowiekiem, a zarazem przemiany człowieka i świata.

W szczególny sposób wyraża to Jezus w Ewangelii według św. Łukasza i według św. Jana. W pierwszej z nich Jezus wypowiada słowa: „Bardzo pragnąłem spożyć z wami tę właśnie Paschę, zanim będę cierpiał” (Łk 22, 15). Tymi słowami Jezus zainaugurował celebrowanie swojej Ostatniej Wieczerzy i ustanowienia Najświętszej Eucharystii. Jezus wyszedł na spotkanie tej godziny, pragnąc jej. Jezus – jak komentuje te słowa papież Benedykt XVI – „w swoim wnętrzu oczekiwał tej chwili, w której odda siebie samego swoim uczniom pod postaciami chleba i wina. Oczekiwał tej chwili, która stanie się w pewien sposób prawdziwymi godami mesjańskimi: przemienienie darów tej ziemi i stawanie się jedno ze swoimi, aby przemienić ich i w ten sposób zainaugurować przemianę świata”¹.

Ewangelista Jan, mówiąc o Ostatniej Wieczerzy, stwierdza: „Było to przed Świętem Paschy. Jezus wiedząc, że nadeszła Jego godzina przejścia z tego świata do Ojca, umiłowawszy swoich na świecie, do końca ich umiłowawszy” (J 13, 1). Słowa te są tak ważne, że komentarzem do nich Benedykt

---

¹ Benedykt XVI. Homilia wygłoszona w Wielki Czwartek podczas Mszy Wieczerzy Pańskiej w Bazylice św. Jana na Lateranie dnia 21 kwietnia 2011 r.

XVI rozpoczyna posynodalną adhortację *Sacramentum Caritatis* (SC) z 22 lutego 2007 r. Oznaczają one, że Eucharystia jest „darem, jaki Jezus Chrystus czyni z samego siebie, objawiając nam nieskończoną miłość Boga wobec każdego człowieka”. W Eucharystii objawia się miłość największa, ta, która przynagła do oddania życia za przyjaciół swoich (por. J 15, 13). Umiłowanie do końca, o którym mówi Ewangelista, wiąże się najpierw z gestem nieskończonej pokory obmycia nóg uczniom, następnie śmiercią na krzyżu i w końcu darem ciała i krwi (por. SC 1). W geście obmycia nóg możemy widzieć Eucharystię jako miejsce miłowania nas do końca, w którym Jezus uniża się przed każdym człowiekiem, włączając go w swój krzyż i uwielbienie.

Już z tych wstępnych stwierdzeń widać, że celem celebracji liturgicznej, w tym zwłaszcza Eucharystii, jest wejście człowieka w komunię z Bogiem przez to, co Chrystus w dialogu z Piotrem podczas omycia nóg Apostołom w Wieczerniku określa jako „udział z nim”. Podobnie jak misterium paschalne Chrystusa jest okazaniem bezgranicznej miłości Jezusa Ojcu, nawet w Jego śmierci, ze względu na nas i dla nas, tak komunია z Bogiem warunkuje w Eucharystii komunię w Bogu z ludźmi.

2. DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA

Pojęcie „duchowość eucharystyczna” jest częściowo tożsame z pojęciem „duchowości liturgicznej”. Jak jednak Eucharystia przewyższa wszystkie inne celebracje liturgiczne, tak duchowość eucharystyczna jest o wiele bogatsza w konkretną treść od ogólnie pojmowanej duchowości liturgicznej. Stanisław Czerwik tak odczytuje rozumienie duchowości liturgicznej, powołując się na Cipriano Vagagginiego i Burkharda Neunheusera:

duchowość liturgiczna polega na takim dążeniu do doskonałości życia wewnętrznego, w którym chrześcijanin kieruje się w swym postępowaniu zasadami sugerowanymi przez liturgię i czerpie z tryskających w niej źródeł łaski. Tych zasad trzyma się on nie tylko podczas sprawowania liturgii, ale i w codziennym życiu, dzięki czemu wszystkie dziedziny tego życia – praca, apostołstwo, czyny miłości – z liturgii wynikają jako ze źródła i do niej zmiierzają jako do szczytu².

---

² S. C z e r w i k. *Duchowość Eucharystii*. „Biblioteka Kaznodziejska” 97: 2002 t. 149 s. 4.

Duchowość liturgiczna, według Vagagginiego, jest takim rodzajem duchowości chrześcijańskiej, w której wszystko, w tym środki doskonałości chrześcijańskiej, jest określone przez liturgię, przeżywaną przez każdego według jego własnego stanu życia chrześcijańskiego. Przy tym pojęcie liturgii nie sprowadza się do obrzędów i rubryk, lecz odnosi się do najpełniejszego sposobu jej pojmowania. Duchowość liturgiczna nie tylko nie ma odmiennego celu od duchowości chrześcijańskiej, jakimi są życie w łasce i działanie w miłości, ale posiada też wszystkie elementy właściwe tej duchowości. Nie ogranicza się do samego uczestnictwa w liturgii ani tym samym nie podważa innych środków doskonałości chrześcijańskiej. Polega na tym, że zarówno podczas celebracji liturgicznej, jak i poza nią liturgia staje się syntezą innych środków doskonałości chrześcijańskiej i głównym punktem odniesienia całego życia chrześcijańskiego. Poza celebracją liturgia trwa jako *forma mentis* i przenika modlitwę indywidualną, praktyki pobożności ludowej oraz wszystkie inne środki, kształtujące duchowość chrześcijańską. Życie poza celebracją liturgiczną traktowane jest jako kontynuacja ostatniej celebracji, a zarazem jako przygotowanie do następnego wydarzenia celebracji. W ten sposób liturgia praktycznie staje się źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego. Ważne jest też, że duchowość liturgiczna nie zakłada specjalnego stanu życia chrześcijańskiego, lecz jest istotną częścią składową każdego stanu życia – małżeńskiego, konsekrowanego, kapłańskiego itp. Nie musi stawać się dominantą ilościową, lecz jakościową w życiu chrześcijańskim, czyli głębia duchowości liturgicznej nie polega na ilości celebracji w życiu i długości czasu spędzonego na celebracji liturgii, lecz na jakości powiązania różnych przejawów życia i środków doskonałości chrześcijańskiej z liturgią³.

Duchowość eucharystyczna jest w całej pełni duchowością liturgiczną. O jej specyfice stanowi „pełnia” obecności i działania misterium Chrystusa, jako że Eucharystia jest aktualizacją całego misterium paschalnego, które zawiera i skupia w sobie wszystkie misteria życia Jezusa. Owa „pełnia” obejmuje też całość życia wiernych, gdyż celem Eucharystii jest nie tylko włączenie w sakramentalną aktualizację misterium Chrystusa jakiegoś aspektu czy wymiaru życia chrześcijańskiego, ale jego całość. Celebracja innych sakramentów jest bardziej aspektowa. Eucharystia buduje oczywiście na dwóch sakramentach inicjacji, chrzcie i bierzmowaniu, które również włą-

---

³ Por. C. V a g a g g i n i. *Il senso teologico della liturgia. Saggio di liturgia teologica generale*. Roma: Edizioni Paoline 1965⁴ s. 624-627.

czają w „totalność” misterium Chrystusa. Chrzest czyni człowieka dzieckiem Bożym, a bierzmowanie obdarowuje Duchem Świętym. Eucharystia natomiast włącza dziecko Boże, namaszczone Duchem Świętym, w uświęcenie i kult, dokonywane przez Jezusa Chrystusa. Jest więc ona praktyczną realizacją i konkretną aplikacją drogi zapoczątkowanej w dwóch poprzednich sakramentach. Z jej „pełni” wpływa też jej niezastąpiona rola w budowaniu komunii z Bogiem, a w Bogu między ludźmi.

3. DUCHOWOŚCI KOMUNII

Szukając jasnego i popartego nauczaniem Kościoła wyjaśnienia tego pojęcia, warto zajrzeć do Listu apostołskiego Jana Pawła II *Novo millennio ineunte* (NMI) z 6 stycznia 2001 r., który stanowi program działania Kościoła na trzecie tysiąclecie. W Liście tym uczynienie Kościoła „domem i szkołą komunii” uznane zostało za cel i główny program działania Kościoła. W tym celu należy budować i „krzewić duchowość komunii, podkreślając jej znaczenie jako zasady wychowawczej wszędzie tam, gdzie kształtuje się człowiek i chrześcijanin, gdzie formują się szafarze ołtarza, duszpasterze i osoby konsekrowane, gdzie powstają rodziny i wspólnoty” (NMI 43).

Dokument wylicza następujące wyznaczniki duchowości komunii, odnosząc je do życia całego Kościoła i poszczególnych wspólnot. Pierwszym wyznacznikiem jest perspektywa trynitarna, polegająca na osobistej więzi z tajemnicą komunii Trójcy Świętej, odkrywaniu prawdy o zamieszkiwaniu Trójcy Świętej w każdym człowieku oraz dostrzeganiu obecności Trójcy Świętej w obliczach innych osób. Drugim wyznacznikiem duchowości komunii jest zdolność odczuwania więzi z braćmi w wierze dzięki głębokiej jedności członków Mistycznego Ciała w Chrystusie. To odczuwanie więzi ma być konkretne i polegać na postrzeganiu drugiego człowieka jako „kogoś bliskiego», co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń” (NMI 43). Trzecim wyznacznikiem duchowości komunii jest zdolność dostrzegania w drugim człowieku tego, co jest w nim pozytywne, oraz traktowaniu pozytywnych cech bliźniego jako autentycznego daru od Boga dla niego samego, dla mnie jako brata i dla całej wspólnoty Kościoła. Czwartą zasadą duchowości komunii jest konkretne zaangażowanie w życie drugiego człowieka dla jego dobra, czyli „umiejętność «czynienia miejsca»

bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6, 2)” (NMI 43). Wiąże się to z odrzuceniem wielorakich pokus egoizmu i indywidualizmu.

Duchowość komunii wyrasta więc z Boga jako komunii Osób, a ze strony człowieka polega na budowaniu wielorakich osobistych więzi z Osobami Boskimi. Istotnym warunkiem jest tu uznanie pierwszeństwa działania Boga, włączającego człowieka w wewnętrzne życie Trójcy Świętej. To prowadzi do solidarności, czyli okrywania ludzi jako siostr i braci w jednym Kościele, Mistycznym Ciele Jezusa Chrystusa, i budowania z nimi więzów przyjaźni. W konsekwencji zaś prowadzi to do coraz głębszego dostrzegania w nich dobra i traktowania tego dobra jako daru dla całej wspólnoty Kościoła. Duchowość komunii polega na konkretnym zaangażowaniu na rzecz innych ludzi, konkretnej pomocy im oraz konkretnych działaniach, mających na celu budowanie wspólnoty między ludźmi.

4. DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA JAKO DUCHOWOŚĆ KOMUNII Z BOGIEM

Głównie Tradycja wschodnia, ale też zachodnia widzą w Eucharystii wejście w komunie z Trójcą Przenajświętszą, doświadczenie uczestnictwa w Bożej naturze jako daru łaski (przebóstwienie), a tym samym przedsmak ostatecznej szczęśliwości i udziału w chwale niebieskiej. Głównym podmiotem działającym w Eucharystii jest Jezus Chrystus jako Najwyższy Kapłan. Celem Eucharystii nie jest „uśmierzenie pragnień i lęków człowieka, ale słuchanie i przyjmowanie do serca Jezusa Żyjącego, który czci i wielbi Ojca, by Go czcić i wielbić razem z Nim”. Prawdę tę ukazuje Jan Paweł II w Liście apostolskim *Ecclesia in Europa* (EiE) z 28 czerwca 2003 r. (EiE 71). Eucharystia jest dziełem Trójcy Przenajświętszej. Działa w niej Bóg Ojciec, mówiąc do nas, przebacząc nam, wysłuchując nas, dając nam swojego Ducha. Z naszej strony Bóg Ojciec jest Tym, do którego się zwracamy, którego słuchamy, chwalimy i wzywamy. Syn Boży działa tu dla naszego uświęcenia, pozwalając nam uczestniczyć w swoim misterium. Duch Święty sprawia swoją mocą, że mamy udział w misterium Chrystusa i stajemy się Ciałem Chrystusa, czyli Kościołem (por. EiE 71).

Jezus Chrystus, ustanawiając Eucharystię, pragnie włączyć ludzi w komunie z Nim, a przez Niego z Trójcą Świętą. Jak zaznacza Benedykt XVI w encyklice *Deus Caritas Est* (DCE) z 25 stycznia 2006 r., Eucharystia jest jednak nie tylko statyczną komunią z Jezusem Chrystusem, gdyż jest ona

wejściem w cały proces przywracania świata Bogu, w ofiarę Chrystusa, w ponowne zaślubiny Boga ze swoim ludem. Dlatego Eucharystia jest mistycznym sposobem udzielania się Boga ludziom, jest ona mistyką dla jej wszystkich uczestników. „«Mistyka» sakramentu, której podstawą jest uniżenie się Boga ku nam, ma zupełnie inną doniosłość i prowadzi znacznie wyżej, niż mogłoby tego dokonać jakiegokolwiek mistyczne uniesienie człowieka” (DCE 13). W Eucharystii widać wyraźnie, że dar komunii pochodzi od Boga i Bóg uprzedza wszelkie działanie człowieka, ale wzywa do odpowiedzi, wyrażonej ze strony człowieka pragnieniem komunii z Bogiem i z braćmi. Komunia z Bogiem jest wezwaniem do komunii z braćmi.

5. DUCHOWOŚĆ EUCHARYSTYCZNA JAKO DUCHOWOŚĆ KOMUNII MIĘDZYLUDZKIEJ

Mistyka i komunია Eucharystii ma charakter społeczny. W komunii sakramentalnej wszyscy ludzie jednoczą się z Chrystusem, a w Chrystusie między sobą. Komunia wyprowadza więc z egoizmu i kieruje moją uwagę na Chrystusa, a w Nim ku całemu Kościołowi. „Miłość Boga i miłość bliźniego są teraz naprawdę jednym: wcielony Bóg przyciąga nas wszystkich do siebie. To pozwala zrozumieć, że *agape* staje się teraz także określeniem Eucharystii: w niej *agape* Boga przychodzi do nas cieleśnie, aby nadal działać w nas i poprzez nas [...] wiara, kult i ethos przenikają się wzajemnie jako jedna rzeczywistość, która nabiera kształtu w spotkaniu z Bożą *agape*” (DCE 14).

To przenikanie się wzajemne w Eucharystii wiary, kultu i moralności, które buduje komunię we wszystkich wymiarach, ukazane jest wyraźnie w pismach Pawłowych (zwłaszcza Flp 2, 17; 2 Tm 4, 6 i Rz 15, 16). Paweł Apostoł ukazuje kolejno: eucharystyczny wymiar męczeństwa, więź ofiary Chrystusa ze „zwykłym” życiem wiernych, czyli z ich ofiarami duchowymi oraz kultyczny i komunijny wymiar głoszenia Ewangelii⁴.

W Liście do Filipian Paweł mówi o możliwości swego męczeństwa, posługując się terminologią kultyczną, mówi on o swojej krwi, która ma „ma być wylana przy ofiarniczej posłudze [...] wiary”. Śmierć, która jest świadectwem, ma charakter kultyczny, gdyż jest oddaniem złożeniem życia w ofierze i oddaniem siebie samego za ludzi. Dzieje się tak na skutek

---

⁴ Por. J. Ratzinger. *Eucharystia i misja*. W: *Kościół pielgrzymująca wspólnota wiary*. Kraków: Wydawnictwo M 2005 s. 100

miłości do Boga i do braci, która jest motywem tej ofiary, oraz na skutek jej więzi ze zbawcą ofiarą Chrystusa. Ofiara Apostoła jest możliwa dzięki uświęceniu i umocnieniu, jakie płyną z ofiary Chrystusa, ale też tak jak ofiara krzyżowa jest ona uwielbieniem Ojca i zjednoczenie z Nim, a w Nim z braćmi.

Więź chrześcijańskiego życia, niebędącego męczeństwem, z Eucharystią ukazuje Paweł w Rz 12, 1. Prosi on najpierw adresatów o składanie z siebie w życiu ofiary żywej, świętej, Bogu przyjemnej, będącej wyrazem „rozumnej służby Bożej” (gr. λογική λατρεία [*logikē latreia*]). To ostatnie sformułowanie oznacza, że prawdziwą ofiarą jest w oczach Boga wnętrze człowieka. W zewnętrznym akcie ofiary, czyli w słowie ma się zawrzeć i wyrazić całe serce człowieka. W mistyce greckiej pierwszego wieku interpretowano to tak, że sam Boski Logos modli się w człowieku, wprowadzając go w ten sposób w swoje własne Bóstwo. Logos, który jest Synem, czyni nas synami w przeżywaniu wspólnoty z Bogiem. Ofiara życia chrześcijańskiego ma być na wzór Logosu, związana z ofiarą Logosu, a przede wszystkim ma być składana w zjednoczeniu z Nim. W słowach tych można łatwo zauważyć nie tylko związek życia chrześcijańskiego z ofiarą krzyżową Chrystusa, ale też z ofiarą eucharystyczną.

Więź Eucharystii z posługiwaniem na rzecz społeczności ludzkiej ukazuje Paweł, gdy stwierdza: „jestem z urzędu sługą (λειτουργός [*leitourgos*]) Chrystusa Jezusa wobec pogan, sprawującym świętą czynność głoszenia Ewangelii Bożej po to, by poganie stali się ofiarą miłą Bogu, uświęconą Duchem Świętym” (Rz 15, 16). Ratzinger interpretuje te słowa w odniesieniu do innej społecznej działalności oraz do kultu starotestamentalnego. Głoszenie Ewangelii nie jest dla Pawła religijną czy filozoficzną propagandą ani też jakąś misją społeczną czy osobistą czynnością charyzmatyczną, lecz jest to „kapłańska czynność ofiarnicza, eschatologiczne posługiwanie: wypełnianie i dopełnienie starotestamentowej liturgii ofiar. [...] Paweł przedstawia siebie jako «kapłana sprawującego ofiarę eschatologicznego kosmosu»”⁵. Dlatego też jest on kapłanem w najściślejszym znaczeniu. Swym głoszeniem Ewangelii sprawuje kult Boga i jednoczy się z Bogiem, a w Bogu z ludźmi.

Eucharystia jest uzdolnieniem i wezwaniem do komunii z całą wspólnotą ludzką. Komunia ta przybiera postać odpowiedzialności za świat. Eucharystia jako dar nadprzyrodzony i eschatologiczny wzywa i zobowiązuje do przemiany rzeczywistości ziemskich. Jan Paweł II w ważnym dla tego tematu

⁵ Por. tamże s. 107-108.

punkcie 20 encykliki *Ecclesia de Eucharistia* (EdE) z 17 kwietnia 2003 r. stwierdza: „znaczącą konsekwencją tego wpisanego w Eucharystię ukierunkowania ku eschatologii jest również fakt, iż w naszej dziejowej wędrówce daje ona impuls i zasiewa żywe ziarno nadziei w nasze codzienne zadania i obowiązki” (EdE 20). Co więcej, fakt, że Eucharystia ma wymiar eschatologiczny i nadprzyrodzony, nie osłabia poczucia odpowiedzialności za otaczający świat, ale nawet go rozbudza. Eucharystia w każdym czasie, także na przełomie tysiącleci, wzywa do tego, ażeby chrześcijanie czuli się bardziej niż kiedykolwiek wezwani do wypełnienia obowiązków przynależnych mieszkańcom tej ziemi, czyli „do budowania świata na miarę człowieka i odpowiadającego we wszystkim zamysłowi Boga” (EdE 20).

Spośród wielu problemów, „które zaciemniają horyzont naszych czasów”, a do których rozwiązania uzdolnia i wzywa Eucharystia, papież wylicza następujące: wysiłek na rzecz pokoju, troska o budowanie „w stosunkach międzynarodowych trwałych fundamentów sprawiedliwości i solidarności, obrona życia ludzkiego od poczęcia aż do jego naturalnego końca oraz dawanie nadziei najsłabszym, najmniejszym i najuboższym” (por. EdE 20). Nie ulega wątpliwości, że dokument ten, podobnie jak cała nauka Kościoła, widzi w Eucharystii uzdolnienie i wezwanie do zaangażowania w świecie w duchu Ewangelii, w tym także do zaangażowania politycznego w celu budowania duchowości komunii⁶. Jeszcze wyraźniej stwierdza to papież w zakończeniu omawianego numeru: „Głoszenie śmierci Pana «aż nadziei» (1 Kor 11, 26) zakłada, iż wszyscy uczestniczący w Eucharystii podejmą zadanie przemiany życia, aby w pewnym sensie stało się ono całe «eucharystyczne»” (EdE 20). Eucharystyczny styl życia jest najlepszym wyrazem duchowości komunii.

BIBLIOGRAFIA

- McPartlan P.: *The Eucharist Makes the Church: Henri de Lubac and John Zizioulas in Dialogue*. Edinburgh: T&T Clark 1993.
- Bartnik Cz. S.: *Teologia społeczno-polityczna* Lublin: Agencja Wschodnia 1998.
- Paternoster M.: *Liturgia e spiritualità liturgica*. Bologna: EDB 2005.
- The Mystery of Faith: Reflections on the Encyclical Ecclesia de Eucharistia*. Red. J. McEvoy, M. Hogan. Blackrock: Columba Press 2005.

⁶ Por. J. Ratzinger. *Eucharystia, communio i solidarność*. W: *Sakrament i misterium. Teologia liturgii*. Kraków: Wydawnictwo AA 2011 s. 113-153.

Wójtowicz K.: Duchowość eucharystyczna w nauczaniu Jana Pawła II. Kraków: Wydawnictwo Zmartwychwstańców „Alleluja” 2005.

L'Eucaristia gremba della Chiesa. In camino verso il 50° Congresso eucaristico internazionale. Red. Pontificio Consilio per i Congressi Eucaristici Internazionali. Città del Vaticano: LEV 2011.

EUCHARISTIC SPIRITUALITY AS SPIRITUALITY OF COMMUNION

S u m m a r y

The 50th International Eucharistic Congress in Dublin (10-17 June 2012) referred to the most important dimension and aim of the Eucharist, that is building people's communion with God via Christ in the Holy Spirit, and with one another in God. As its main goal it chose showing the outline of these issues mainly on the basis of selected documents of the Church from the period of John Paul II's and Benedict XVI's pontificates. The Eucharist is the source and school of spirituality of communion in all its dimensions. First Christ by the power of the Holy Spirit makes the Eucharist a place of a personal bond with the mystery of the communion of the Holy Trinity, of deepening the dwelling of the Holy Trinity in each man, and of building communion with one another in God. The Eucharist is a place of communion with others, owing to a profound unity of members of the Mystic Body in communion with Its Head. This building of a bond, started in celebration, should be continued and should consist in the actual service of love, whose aim is unifying people with God and in God (cf. John Paul II *Novo Millennio Ineunte*, nr 43), making the whole life more Eucharistic, that is being an expression of "spiritual service to God" (*logike latreia*, Rom 12,1).

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Eucharystia, duchowość, komunია, solidarność, duchowość liturgiczna, duchowość eucharystyczna, duchowość komunii.

Key words: Eucharist, spirituality, communion, solidarity, liturgical spirituality, Eucharistic spirituality, spirituality of communion.